

Motion

1979/80: 345

av Lars Werner m. fl.
om åtgärder mot inflationen

Sammanfattning. I motionen visas att föreställningen att lönekostnaderna skulle vara inflationens huvudsakliga drivkraft är en myt. Den villfarelsen sprids medvetet i kapitalägarnas intresse. Den nya regeringen ger i finansplanen ensidigt uttryck för denna mot de lönarbetande riktade värföreställning.

Inflationens orsaker står att finna i den moderna kapitalismens allmänna utvecklingsdrag och kris. Dessa drag tvingar fram en stark kapitalackumulering. Kapitalet, främst monopolen och storföretagen, försöker klara sitt ackumulationsbehov genom att tillvälla sig en i förhållande till den egna insatsen orättmätigt stor del av den samhälleliga produktionen. De har där statens stöd. Inflationen riktar sig i första hand mot de lönarbetande. Då kapitalet inte förmår åstadkomma direkta lönesänkningar angriper man de arbetandes reallöner genom prisstegringar. Detta har i år ett anmärkningsvärt entydigt stöd av regeringen.

Anti-inflationspolitikens huvuduppgift är att kringkära kapitalägarnas ekonomiska övertag och prisuppskörtningar. I motionen anges i ett tiopunktsprogram de krav som står i förgrunden:

1. Prisstopp på alla dagligvaror
2. Hyresstopp
3. Bort med moms på mat
4. Ingrepp mot monopolistisk prissättning – skärpt monopollagstiftning
5. Begränsning av den kommersiella reklamen
6. Slut på gävpolitiken till företagen
7. Skärpt restriktivitet mot kapitalexporten – dämpa utrikeslåntagandet
8. Lågräntepolitik
9. Åtgärder mot mark- och fastighetsspekulation
10. Skärpt realisationsvinstbeskattning

1. Prisutvecklingen

Under hela efterkrigstiden har inflationen varit vår ständiga följeslagare. Under de senaste 30 åren har prisnivån stigit för varje år. Denna oavbrutna inflation blir allt svårare och har på 1970-talet nått en nivå som måste uppfattas som ett av de allvarligaste samhällsproblemen. Således steg konsumentpriserna i Sverige under 1970-talet med inemot 10 % årligen, vilket kan jämföras med drygt 4 % under 1950- och 1960-talen.

Dessa inflationsproblem är inget unikt för Sverige. Motsvarande utveckling kan ses för hela OECD-området. Vi har att göra med en internationell företeelse.

Det som gör situationen från politisk synpunkt än mera komplicerad är det faktum att inflationen nu knappast dämpas under tider av lågkonjunktur. Den egenskap som, utöver den snabba inflationen, karakteriserar 1970-talet är låg ekonomisk tillväxt, stagnation. Kombinationen inflation-stagnation (stagflation) stämmer dåligt både med ekonomernas föreställningsvärld och med politikernas ekonomisk-politiska medel.

2. Regeringens politik

De senaste regeringarnas syn på inflationen har präglats av samma tveklugenhet som de ledande nationalekonomernas. Å ena sidan hjälper de stigande priserna till att hålla uppe vinsterna, vilket ses med tillfredsställelse med tanke på kapitalackumuleringen – investeringarna. Å andra sidan finns risken att inflationen försämrar den internationella konkurrenskraften med sjunkande export och försämrad bytesbalans som följd.

Politiskt har detta resulterat i att regeringarna varken kunnat eller önskat några krafttag mot inflationens verkliga orsaker. I stället har de gett löntagarna skulden. Det höga kostnadsläget skylls på för höga löner, och dessa får förklara både den enligt regeringen för låga vinstnivån och den dåliga internationella konkurrensförmågan.

3. De arbetande är produktionens förutsättning

Det är de arbetande som svarar för produktionen. De som uppbär lön för sin förmåga att arbeta omvandlar produktionsmedel till nya varor. Stålet framställs, härdas och smids inte på fondbörsen eller i styrelserummen utan i fabrikslokaler och smedjor av det arbetande folket. Spekulationer och smarta affärer skapar inte en enda vara och inte ett enda värde och därför ej heller någon vinst. Arbetet är grunden för varuproduktionen och alla bytesvärden i samhället och därmed också för vinsten.

Då ju arbetet är själva produktionen är det orimligt att se det som en kostnad för produktionen. Givetvis måste en del av det som produceras förbrukas av dem som arbetar. Sett från den samhälleliga produktionens synpunkt skulle de arbetandes löner kunna utgöra en kostnad endast om de förbrukade större värden än sitt värdetillskott.

Det är endast från kapitalägarnas synpunkt som lönen betraktas som en kostnad. För kapitalisten finns en konflikt mellan den egna vinsten och det man måste betala för dem som utför själva produktionen. Ett av de viktigaste medlen för att öka vinsten är att pressa tillbaka lönerna.

Allt det de arbetande producerar används inte för deras egen försörjning och reproduktion. Kapitalägarnas konsumtion, nyinvesteringar, förvaltning,

delar av distributionen, nyfonderingar, statsmaskineriet – allt detta har den materiella produktionen som sin förutsättning. Människorna lever inte vare sig av reklamslogans eller av att fylla i blanketter. De lever av produktionen.

4. Kapitalisterna behövs inte

Många människor arbetar inom områden som inte direkt bidrar till produktionen men som ändå är nödvändiga för produktionen eller för de direkta producenterna. Deras försörjning är en nödvändig kostnad för produktionen.

Kapitalister behövs inte för produktion av nyttigheter. De utgör en barlast på produktionen liksom de skikt i samhället som upprätthåller funktioner utanför produktionen för att bevara dennas kapitalistiska karaktär.

Hela den kapitalistiska profiten med dess olika former och användningar vilar på produktionen som en kostnad, och detta oavsett om kapitalisterna använder delar av sin profit på ett för andra nyttigt sätt eller ej. Medan ersättningen åt arbetskraften är nödvändig för att produktionen skall kunna återupprepas, är en nyinvestering, dvs. kapitalackumulation eller produktionstillväxt, inte nödvändig på samma sätt. Produktionen kan upprepa sig i samma skala. Detta är emellertid inte möjligt vid kapitalistisk produktion. Denna måste expandera. Kapitalister använder delar av sina vinster till kapitalackumulation därför att de tvingas därtill. Annars skulle de slås ut ur marknaden av andra kapitalister.

5. Inflationens orsaker

För att rätt kunna bekämpa inflationen måste man söka dess verkliga orsaker. Det som gör detta svårt är att det kan finnas flera olika orsaker som samverkar med varandra och att dessa orsaker spelar olika stor roll vid olika tillfällen.

Det kan exempelvis vara så att det råder en allmän varuknapphet beroende på att konjunkturerna snabbt förbättrats utan att produktionskapaciteten hunnit utvecklas lika snabbt. Efterfrågan på många områden tenderar att överstiga tillgången. De som har varor att sälja utnyttjar tillfället att höja priserna, och en allmän inflation bryter ut.

En sådan förklaring till inflationen är emellertid otillräcklig. Priserna stiger även när sådan varuknapphet inte är aktuell. För att förstå orsakerna härtill måste man se närmare på hur kapitalismen fungerar i dag.

Kapitalisterna har i en strävan att bibehålla eller utvidga sina kapital tvingats till en ständig expansion. I konkurrensen med andra måste man försöka lägga beslag på en så stor del av värdet av den samhälleliga produktionen som möjligt. I denna strävan uppfattas, som tidigare konstaterades, lönerna som en ren kostnad. Man ser en möjlighet att öka profitterna på lönarbetarnas bekostnad.

Det går emellertid inte utan vidare att klara detta. Den organiserade arbetarklassen bjuder motstånd. Förlängning av arbetsdagen eller direkt lönedepressning är svåra att driva igenom. Intensifiering av arbetstakten sker dagligen, men även här motverkas kapitalisternas önskan om högre profiler av den aktiva lönekampen.

Med framväxten av monopolen, som på ett mera uppenbart sätt skaffat kontroll över prissättningen, har kapitalisterna funnit en annan metod att öka profiterna. De höjer priserna. På så sätt minskar de det reella värdet av de löner som betalas ut och tillägnar sig en större del av produktionen.

Denna prishöjarpolitik kan genomföras därför att priskonkurrensen i hög grad satts ur spel. Ett eller några få storföretag dominerar de flesta varumarknader såväl i Sverige som i de flesta andra utvecklade kapitalistiska stater. Storföretagen är prisledare och kontrollerar marknaderna så att de relativt självständigt kan sätta sin priser. Sinsemellan konkurrerar man inte med hjälp av priser utan med marknadsföring och reklam.

En marknad av det här slaget fungerar på ett sätt som är av fundamental betydelse för utvecklingen av inflationen. Det är flera olika grunddrag som samverkar. För det första är samtliga företag ovilliga till en prissänkning. En sådan kan väcka konkurrenternas misstankar att man vill starta ett prisrig, vilket kan bli förödande för hela branschen. För det andra har man utvecklat en teknik för att vid behov höja priserna. Ofta går en prisledare i spetsen varvid de andra följer efter. För det tredje försöker man med i stort sett alla till buds stående medel (utom priskonkurrens) framhäva sitt eget varumärkes förträfflighet.

På den här typen av marknad finner vi bränslet till en rejäl inflationsbrasa. En allt större del av företagets kostnader utgörs av improduktiv verksamhet såsom reklam o. d. Att konsumenterna tvingas betala ser man till genom att höja priserna.

Den enda begränsningen för prishöjningarna är konsumenternas köpkraft. Den begränsningen försöker man övervinna genom att satsa ännu mera reklampengar. Man måste marknadsföra sin produkt inte bara i konkurrens med andra likartade produkter utan också med alla andra varor av olika slag. Ju onödigare en vara är för konsumenten, desto större besvär och för det mesta också mer pengar kostar det att övertyga honom eller henne att han/hon behöver den framför nyttigare ting.

Monopol eller monopolliknande marknadsformer är dominerande i den kapitalistiska industrivärlden. Det är via en förståelse av hur monopolen fungerar i en ekonomi som man kan få grepp om skeendet och styra i en annan riktning. Den ekonomiska politiken är inte betjänt av nationalekonomernas drömvärld av fullständig konkurrens som inte ens var verklig då den skapades på 1800-talet.

Det är inte längre så att en minskad försäljning orsakar prisfall. Nej, i stället höjer man priserna för att få utrymme för reklamsatsningar och ökade försäljningsansträngningar. På så vis pressas löntagarnas reella köpkraft

tillbaka samtidigt som en allt större del av produktionen blir en improduktiv tjänsteproduktion. Stagnationen i de produktiva delarna av ekonomin går hand i hand med stigande priser. Stagflationen är tecknet på den monopolkapitalistiska ekonomins kris.

Till de ovan beskrivna fundamentala orsakerna till inflationen kommer den effekt som förväntan om inflation drar med sig. Löntagarna måste försvara sin köpkraft genom krav på löneökningar, men vad värre är: spekulation i inflation börjar uppträda. Kapitalisterna ser möjligheter att skapa vinster direkt i distributionssfären. Det gäller att hitta de varor som kommer att stiga mest i pris, köpa billigt och sälja dyrt. Konstlade marknader uppträder för konst, antikviteter, diamanter etc. Kapitalet dras bort från produktionssfären och satsas i spekultionen. Inflationen späds på samtidigt som stagnationstendenserna förstärks genom att det s. k. riskvilliga kapitalet inte investeras i produktionen.

6. Statens roll för inflationen

Koncentrationen av kapital, det ökade trycket på de arbetande och utslagningen, de allt djupare strukturella problemen i ekonomin ställer på olika sätt allt större krav på statsapparaten. Denna får bekosta en växande infrastruktur. Den får mobilisera ständigt ökande resurser till vård och rehabilitering av utslagna, till beredskapsarbeten och omskolning av arbetslösa. Den får satsa alltmer för att dämpa den regionala och branschmässiga obalansen. Dess administration och våldsmaskineri sväller. Dessutom används den som en medhjälpare åt kapitalet att ragga upp riskvilligt kapital och omfördela de samhälleliga tillgångarna till kapitalets fördel.

Den växande statsapparat är ett resultat av skärpningen av kapitalismens motsättningar. Dess växt dikteras av behovet att dämpa eller skylla över dessa motsättningar, men bidrar samtidigt till deras skärpning. Statsapparaten vilar på produktionen och kommer i motsättning till kapitalets anspråk på vidgad kapitalackumulation.

Denna motsättning yttrar sig i en reaktionär propaganda mot "den växande offentliga sektorn". Man vänder sig därvid i första hand mot andra delar än de som direkt gynnar kapitalackumulation. Kommunernas verksamhet i form av äldreomsorg, barnomsorg, kulturaktiviteter m. m. anses öka alltför snabbt i omfattning.

I kampen mellan storföretagen om löntagarnas begränsade köpkraft uppfattas kommunalskatten som en black om foten. Bakom denna propaganda ställer regeringen upp. Discokulturens onyttigheter måste av omsorg om kapitalackumulationen gå före barnomsorgen!

Det sätt på vilket statsapparaten finansieras bidrar direkt till inflationen. Mervärdeskatten har en direkt prishöjande effekt och drabbar dessutom låginkomsttagare och barnfamiljer extra hårt.

För att locka riskvilligt kapital höjs räntorna, vilket ytterligare förstärker prishöjningarna i synnerhet på hyresmarknaden, vilket även det främst drabbar låginkomsttagare och barnfamiljer.

Regeringens politik ger dels upphov till en direkt förstärkning av inflationen, dels till en omfördelning av inflationens bördor till nackdel för de ekonomiskt svaga i samhället.

Den borgerliga regeringen säger visserligen att inflationen skall bekämpas, men menar uppenbarligen inte detta. Problemet för regeringen är inte inflationen som sådan, utan de effekter den kan få på utrikeshandeln. Regeringen har alls inget emot att företagens vinster ökas, det sägs uttryckligen i finansplanen. Man ser dock som sitt ansvar att inflationen inte äventyrar en annan del av vinsterna, nämligen de från exporten.

Det gör man på två sätt, dels genom direkta subventioner till exportföretagen, dels genom att backa upp arbetsgivarnas propaganda mot löneökningar. Det senare kallar man inflationsbekämpning med motiveringen att prishöjningarna orsakas av för höga löner.

7. Program mot inflationen

Om kampen mot inflationen skall ha någon verklig och långsiktig verkan måste den föras utifrån rakt motsatta utgångspunkter. Tendenser till inflation kommer i och för sig att finnas under hela monopolkapitalismens bestånd. Kapitalet kommer att slåss för en så stor andel av produktionen som möjligt så länge kapitalismen består, och det kommer därvid alltid att se prisuppskörtning och inflation som en av sina metoder, riktad i första hand mot de lönarbetande, men jämväl också mot andra kapital.

De lönarbetande måste alltid till sitt försvar därför bedriva en aktiv och offensiv lönekamp. Det går att öka lönerna på profiternas bekostnad. De lönarbetande som ökar produktionen och förutsättningarna för ett materiellt välstånd skall icke behöva få det sämre ställt. Tvärtom. Den aktiva lönekampen måste bedrivas av de lönarbetande och deras fackliga organisationer. Vad som kan göras i riksdagen är att resa krav vilkas förverkligande skulle kringskära kapitalägarnas ekonomiska övertag och handlingsfrihet att för sin spekulation öka sina tillgångar och förmögenheter på de arbetandes bekostnad. Det är antiinflationspolitikens – i verklig mening – huvuduppgift.

Följande krav måste stå i förgrunden i kampen mot inflationen och dess verkningar:

1. *Prisstopp på alla dagligvaror.* Dagligvarorna är de varor som tar allt större andel av konsumtionen ju lägre konsumentens inkomst är. Dagligvarorna, särskilt livsmedlen, har varit hårt drabbade av prisuppskörtning. I en särskild motion ställs kravet att prisregleringslagen skall tillämpas så att priserna på alla dagligvaror stoppas.

2. *Hyresstopp.* Hyreshöjningarna har varit mycket kraftiga under år

1979. Trots hyresbidrag tar boendekostnaden en orimligt stor del av de arbetandes inkomster. Den fortsatta övergången till "bruksvärdering" kommer att stimulera fram nya hyresökningar. Fastighetsägarna, markspekulanterna, bankkapitalet, byggnadsämnes- och byggkapitalet ökar sina profiter på höghyrespolitiken. I en särskild motion ställer vi därför kravet om hyresstopp.

3. *Bort med momsen på mat.* De indirekta skatterna, som numera utgör en övervägande del av statens inkomster, är regressiva, dvs. deras relativa tyngd är störst för lägre inkomsttagare. Särskilt gäller detta mervärdesskatten på livsmedel. Främst måste momsen på mat bort, i första hand genom ett direkt slopande av skatten, i andra hand genom att motsvarande summa används för subventioner i syfte att hålla nere priserna framför allt på baslivsmedel.

4. *Ingrepp mot monopolistisk prissättning.* Monopolismen är, som visats, en förutsättning för inflationen. Det är en illusion att de kapitalistiska monopolerna skall kunna ersättas med kapitalistisk konkurrens, eftersom monopolerna är konkurrensens resultat. Den nuvarande monopollagstiftningen måste överarbetas så att ökade möjligheter ges för dekretering av företagens prissättning. Särskilda åtgärder måste också vidtas mot de multinationella företagen.

5. *Begränsning av den kommersiella reklamen.* Reklamkostnaderna verkar direkt prishöjande. Det handlar här om mångmiljardbelopp. Det finns många exempel på såväl onödigt som fördyrande reklam och märkesstatus. T. o. m. inom läkemedelsförsäljningen, som i detaljledet är förstataligad, förekommer en uppskörtning. Läkemedel med samma substanser säljs till mycket varierande priser under olika namn och utseende, tack vare bl. a. reklam-PR. Reklambeskattningen var ett steg i rätt riktning, men otillräckligt. Hur reklamen skall minskas bör konkretiseras av en särskild utredning.

6. *Slut på gåvopolitiken till företagen.* Gåvorna till företagen påstås vara motiverade av sysselsättningspolitiska eller andra skäl. Det enda säkra resultatet av dessa transaktioner är emellertid subventioner som förbilligar kapitalet och således ökar kapitalisternas tillgångar. Gåvorna till företagen är således ett omedelbart och öppet uttryck för den inkomstöverförande politiken till kapitalets fromma. Genom att de ökar såväl företagets spekulationsmöjligheter som skatterna för de arbetande verkar gåvorna också inflationsdrivande.

7. *Skärpt restriktivitet mot kapitalexport – dämpa utrikeslånanudet.* I en särskild motion ställs förslag om skärpt restriktivitet mot kapitalexport. Under hela 1970-talet satsade svenska kapitalister årligen miljardbelopp i investeringar utomlands, allt enligt en officiell statistik som sannolikt grovt underskattar de investerade beloppens verkliga storlek. Samtidigt uppvisas stora problem såväl för den svenska valutan som för valutareserven, och skuldsättningen växer. Den utrikes upplåningen väntas nu sätta nya rekord.

Detta kan och måste dämpas, då det är en direkt inflationsdrivande verksamhet. Kapitalexporten visar att det finns tillgångar som kan mobiliseras för landets behov.

8. *Lågräntepolitik.* Lågräntepolitiken, som en gång samlade en bred enighet inom alla partier som förespråkade arbetar- och småföretagarintressen, har övergivits. Högräntepolitiken, som nu bedrivs, drabbar hyresbetalare och småföretagare. Den stimulerar inflationstendenserna. Den bör därför överges till förmån för en konsekvent lågräntepolitik.

9. *Åtgärder mot mark- och fastighetsspekulationen.* Trots det s. k. markvillkoret, ändringar i expropriationslagstiftningen och införandet av kommunal förköpsrätt florerar fortfarande tomtjobberiet. Markspekulation är inflationsdrivande – liksom andra monopolpriser. Spekulationen i fastigheter blir samtidigt allt grövre. Den drabbar hyresbetalare såväl ekonomiskt som i form av vanvård av många fastigheter, som inköpts i spekulationssyfte. Mark- och fastighetsspekulationen kan stoppas genom att all mark för bostadsbebyggelse, industriella anläggningar m. m. överförs i kommunernas eller statens ägo och genom att alla hyresfastigheter församhälleligas.

10. *Skärpt realisationsvinstbeskattning.* De inkomster som görs genom spekulation i konst, antikviteter, frimärken etc. måste beskattas. De arbetsfria inkomster man skaffar på det här sättet får inte särbehandlas, i synnerhet som den här verksamheten är direkt destruktiv för samhällsekonomin.

Hemställen

Med hänvisning till ovanstående föreslås

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nödvändiga åtgärder – vid sidan om kravet på skärpt monopollagstiftning – i kampen mot inflationen.

Stockholm den 17 januari 1980

LARS WERNER (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

KARIN NORDLANDER (vpk)

EVA HJELMSTRÖM (vpk)

C-H. HERMANSSON (vpk)

JÖRN SVENSSON (vpk)

TOMMY FRANZÉN (vpk)